

Василь ІЛЬНИЦЬКИЙ

КАДРОВИЙ СКЛАД КРАЙОВОГО ПРОВодУ ОУН КАРПАТСЬКОГО КРАЮ (1945–1954)

У статті вперше на підставі невідомих та маловідомих архівних документів і матеріалів з'ясовано кадровий склад Карпатського крайового проводу Організації українських націоналістів. Доведено, що з огляду на постійні втрати серед керівного складу, підпілля намагалося заповнювати вакантні посади.

Ключові слова: підпілля, кадровий склад, референтура, провідник, Карпатський крайовий провід ОУН, округа, освітній рівень.

Аналіз кадрового складу Організації українських націоналістів (ОУН) сприяє належному дослідженню й інших аспектів її діяльності¹. На жаль, офіційної документації самої організації дослідникам бракує, тоді як спогади та документи радянських партійних і каральних органів є неповними та суперечливими. Реконструкція кадрового складу керівних ланок підпілля, особливо середнього та низового рівнів, надзвичайно складне завдання.

Першим дослідженням, у якому висвітлено питання кадрового складу керівних ланок підпілля ОУН 1940–1950-х років, зокрема крайового проводу Карпатського краю, став довідник Петра Содоля “Українська Повстанча Армія”². Незважаючи на те, що станом на 1994–1995 рр. величезний масив повстанських і радянських документів, з українських архівів, ще був недоступний дослідникам, авторові вдалося досить точно з’ясувати функції основних працівників крайового проводу Карпатського краю (далі – КК). Спробою доповнити працю П. Содоля інформацією з радянських документів є стаття Ігоря Марчука³, у якій комплексно розглянуто кадровий склад крайового проводу ОУН Карпатського краю. В останні роки опубліковано багато матеріалів, які стосуються життя і діяльності окремих членів та працівників крайового проводу КК (це передовсім праці Миколи Когута⁴,

¹ Див., наприклад: *Ільницький В.* Дрогобицька округа ОУН: структура і керівний склад (1945–1952 рр.) / В. Ільницький. – Дрогобич: Вимір, 2009. – 368 с.; Літопис УПА. Нова серія / [упор., ред. В. Мороз, О. Вовк]. – К.; Торонто, 2009. – Т. 12: Воєнна округа УПА “Буг”. Документи і матеріали. 1943–1952. – Кн. 1. – С. 590–656.

² *Содоль П.* Українська Повстанча Армія. 1943–1949: Довідник перший / П. Содоль. – Нью-Йорк: Пролог, 1994. – 199 с.; *Содоль П.* Українська Повстанча армія 1943–1949. Довідник другий / П. Содоль. – Нью-Йорк: Пролог, 1995. – 295 с.

³ *Марчук І.* Ліквідація радянськими карально-репресивними органами Карпатського крайового проводу ОУН (1945–1954) / І. Марчук // Український націоналізм: історія та ідеї / [ред. О. Баган]. – Дрогобич: Посвіт, 2009. – Вип. 1. – С. 50–60.

⁴ *Когут М.* Герої не вмирають... / М. Когут. – Дрогобич: Відродження, 2001. – Кн. 1. – 62 с.; *Когут М.* Герої не вмирають... / М. Когут. – Калуш: Артекс, 2002. – Кн. 2. – 72 с.; *Когут М.*

Романа Грицьківа⁵, Михайла Романюка⁶, Олександра Іщука та Наталії Ніколаєвої⁷, Володимира Мороза⁸, Степана Лесіва⁹, Нестора Мизака¹⁰ та ін.). Низка біографій повстанців була опублікована у той час, коли ще тривала визвольна збройна боротьба, у тому числі й життєпис першого крайового провідника КК Ярослава Мельника (“Роберта”)¹¹.

Окремі біографічні дані про керівний склад крайового проводу КК містяться в регіональній історії ОУН, зокрема у праці Михайла Бориса про Долинщину¹². Питання загибелі М. Твердохліба вивчав Михайло Зеленчук¹³ тощо.

Однак ґрунтовних досліджень про крайовий провід ОУН КК немає, як і про діяльність підпілля на території Івано-Франківської, Закарпатської, Чернівецької та Львівської областей. У запропонованій статті окреслимо хронологічні межі діяльності крайового проводу ОУН КК, його структуру та кадровий склад.

Крайовий провід ОУН Карпатського краю створено 13 грудня 1944 р.¹⁴ Він складався з референтур (відділів), які займалися організаційними, військовими, пропагандистськими, господарськими питаннями, відповідали за безпеку провідників та збройних формувань підпілля тощо. У зв’язку з браком кадрів не всі референтури були належно укомплектовані¹⁵. Референти (керівники відділів) вважалися членами крайового проводу. З 1947 р. у джерелах зафіксовано “ширший крайовий провід”, до якого, крім крайового провідника і референтів, входили також провідники округ Карпатського краю¹⁶.

Герої не вмирають... Нариси, спогади / М. Когут. – Калуш: Артєкс, 2003. – Кн. 4. – 52 с.; *Когут М.* Повстанська доля Байрака / М. Когут. – Дрогобич: Відродження, 1999. – 48 с.

⁵ “Грім” полковник УПА Микола Твердохліб. Спогади і матеріали / [упор. Р. Грицьків]. – Торонто; Львів: Літопис УПА, 2008. – Кн. 5. – 128 с.

⁶ *Романюк М.* Петро Федун-“Полтава” – провідний ідеолог ОУН та УПА / М. Романюк. – Торонто; Львів: Літопис УПА, 2009. – 128 с.

⁷ *Іщук О.* Життя та доля Михайла Дяченка-“Марка Боеслава” / О. Іщук. – Торонто; Львів: Літопис УПА, 2010. – 140 с.; *Іщук О.* Ярослав Богдан-“Всеволод Рамзенко” / О. Іщук, Н. Ніколаєва. – Торонто; Львів: Літопис УПА, 2001. – 128 с.

⁸ *Мороз В.* Зиновій Тершаковець-“Федір” / В. Мороз. – Торонто; Львів: Літопис УПА, 2011. – 128 с. – (Серія “Події і люди”; кн. 12).

⁹ *Лесів С.* Референт ОУН “Дністровий” / С. Лесів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://museum-bandera.if.ua/main.php?m0prgm=6&showItem=13> (02.08.2011); *Лесів С.* Заходи по ліквідації провідника ОУН Карпатського краю – “Єфрема” / С. Лесів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://museum-bandera.if.ua/main.php?m0prgm=6&showItem=40> (01.01.2012).

¹⁰ *Мизак Н.* За тебе, свята Україно. Заліщицький повіт у визвольній боротьбі ОУН, УПА / Н. Мизак. – Чернівці: Золоті литаври, 2002. – Кн. 3. – С. 147.

¹¹ *Каменяр А.* Роберт (Ярослав Мельник) / А. Каменяр. – Б. м.: б. в., 1950. – 16 с.

¹² *Борис М.* Нескорена Долинщина. Літопис визвольних змагань. Мартирологи, біографії, спогади, документи, фотографії / М. Борис. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2002. – 700 с.

¹³ *Зеленчук М.* Смерть командира Миколи Твердохліба-“Трома” / М. Зеленчук // Альманах “Гомону України”. – 1992. – С. 59–70.

¹⁴ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 59 (1953). – Спр. 6. – Т. 4. – Арк. 164; Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 9. – Арк. 39.

¹⁵ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 2. – Арк. 35; Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 6. – Арк. 78.

¹⁶ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 87. – Арк. 146–161; Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 1. – Арк. 39.

Провідник

Після проведеної у підпіллі реорганізації провідником новоствореного Карпатського крайового проводу ОУН став **Мельник Ярослав Миколайович (“Роберт”, “Корнилов”, “Влодко”, “Якір”, “Ф-24”)**, який попередньо працював керівником Станиславівського обласного проводу ОУН¹⁷. Про реорганізацію області у край свідчив колишній працівник крайового осередку пропаганди Ярослав Богдан: “При зустрічі із “Робертом” я дізнався, що на базі Станиславівського обласного проводу ОУН організований Крайовий провід ОУН, умовно названий Карпатський край. Крайовий провід був організований в такому складі: провідник “Роберт” і з ним його жінка – “Таня”, референт СБ “Митар” і його боївка, референт пропаганди “Тур”¹⁸.

На посаді провідника Карпатського крайового проводу ОУН “Роберт” перебував до дня своєї загибелі 1 листопада 1946 р. Після його смерті на пост крайового провідника півроку не могли знайти кандидатуру. У матеріалах УМДБ Дрогобицької області стверджується, що після загибелі “Роберта” крайовий провід ОУН очолив організаційний референт З. Тершаковець (“Федір”)¹⁹. Це було б цілком логічно, однак влітку 1946 р. З. Тершаковця переведено у Львівський край ОУН на пост провідника.

Обов’язки крайового провідника Карпатського краю навесні–влітку 1947 р. виконував Микола Твердохліб (“Трім”)²⁰. Про це він сам писав у листі до провідника Станиславівського окружного проводу ОУН Михайла Хмеля (“Всеволода”) 5 травня 1947 р.: “... до цього часу ще невідомо, хто буде на місці славної пам’яті “Р”, а тому зі всіх питань звертайтеся до мене...”²¹.

Новий крайовий провідник був призначений у першій половині літа 1947 р. Ним став командир УПА-Захід **Василь Сидор (“Шелест”)**, який того ж року введений до складу Проводу ОУН та обраний головним суддею організації²². Колишній командир ВО “Говерля” та ВО “Маківка” Іван Белейович на слідстві зізнався, що у липні 1947 р. “Шелест” повідомив йому про своє призначення провідником крайового проводу ОУН²³. Ці свідчення ставить під сумнів окружний провідник ОУН Рогатинщини Зиновій Благий, який ще під час слідства зазначав, що після реформування відділів УПА “Шелест” контролював діяльність підпілля

¹⁷ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 1. – Арк. 169; Спр. 2. – Арк. 22, 36; Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 5. – Арк. 262; Оп. 56 (1953). – Спр. 6. – Т. 1. – Арк. 90; Ф. 5. – Спр. 67448. – Т. 1. – Арк. 66, 80; Ф. 6. – Спр. 72362 фп. – Арк. 29; Спр. 372. – Т. 1. – Арк. 327; ЦДАВОВ України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 226. – Арк. 123; *Каменяр А.* Роберт (Ярослав Мельник). – Б. м.: б. в., 1950. – С. 7, 9, 12; *Козут М.* Герої не вмирають... – Дрогобич: Відродження, 2001. – Кн. 1. – С. 6; *Содоль П.* Українська Повстанча Армія. 1943–1949: Довідник перший. – Нью-Йорк: Пролог, 1994. – С. 103.

¹⁸ *Ішук О.* Ярослав Богдан–“Всеволод Рамзенко” / О. Ішук, Н. Ніколаєва. – Торонто; Львів: Видавництво “Літопис УПА”, 2011. – С. 18; ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 36556. – Арк. 36–37; ЦДАВОВ України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 226. – Арк. 123.

¹⁹ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 1. – Арк. 79.

²⁰ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 59 (1953). – Спр. 6. – Т. 4. – Арк. 164; Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 9. – Арк. 39.

²¹ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 1. – Арк. 412; Оп. 98 (1954). – Спр. 13. – Т. 1. – Арк. 37.

²² ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 398. – Т. 13. – Арк. 170; Спр. 376. – Т. 20. – Арк. 225 зв.; Ф. 65. – С. 7443. – Арк. 232.

²³ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67448. – Т. 1. – Арк. 127.

Карпатського краю. На питання чекістів, чи можна припустити, що “Шелеста” призначили провідником Карпатського крайового проводу ОУН, З. Благий відповів, що таке рішення означало б різке пониження “Шелеста” і вдаряло б по його авторитету. Провідником крайового проводу ОУН після смерті “Роберта”, на його думку, був призначений хтось із підпільників, який до цього перебував у складі крайового проводу ОУН чи округи, набагато слабший за “Шелеста”, а останній надавав йому лише допомогу.

Після загибелі Василя Сидора (“Шелеста”) 14 квітня 1949 р. новим провідником призначено референта пропаганди крайового проводу **Степана Слободяна (“Клим”, “Єфрем”)**²⁴. Призначив його член Проводу ОУН П. Федун (“Полтава”, “Север”) після наради у червні 1949 р.²⁵ Перебування на посаді “Єфрема” підтверджує також витяг із документа провідника Станиславівського окружного проводу ОУН, вбитого наприкінці листопада 1951 р.: “8 вересня 1950 року із Чорного лісу вийшов в гори. З 14 по 25 вересня здійснював перевірку роботи надрайонного проводу ОУН “Сулими”. 28 вересня зустрівся із “Томіном” і пішли на нараду до Крайового провідника “Єфрема”²⁶. Наприкінці 1949 р. основними місцями перебування “Єфрема” була гірська лісиста місцевість на стику Солотвинського, Перегінського і Надвірнянського районів, а також місцевості Сивуля, гора Висока і урочище “під Заплата”²⁷. Він очолював провід аж до смерті 18 листопада 1950 р. у криївці на південний захід від с. Бережниця Калуського району Івано-Франківської обл. Тоді загинуло вісім підпільників: крайовий провідник Степан Слободян (“Єфрем”), його дружина Марія Німа (“Марта”), референт СБ Калуського окружного проводу ОУН Прокопій Духович (“Дар”), його охоронці Василь Камінський (“Толенко”), Іван Юрків (“Кармелюк”), Іван Морис (“Дуб”), куштовий інформатор СБ Володимир Смука (“Ігор”)²⁸.

Влітку 1951 р. Карпатський край очолив провідник Дрогобицького окружного проводу ОУН **Ярослав Косарчин (“Байрак”)**²⁹. Його призначив П. Федун-“Полтава” тимчасово виконуючим обов’язки. У листі до Романа Кравчука (“Петра”) він досить позитивно оцінив його ділові якості: “З-поміж усіх членів ширшого к[райового] п[роводу] він єдиний ці обов’язки може виконувати. Його характеристика Вам відома з раниших даних. В орг[анізаційній] роботі він значно виробився. Я класифікую

²⁴ ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 36 (1960). – Спр. 36. – Арк. 65; *Мизак Н.* За тебе, свята Україно. Заліщицький повіт у визвольній боротьбі ОУН, УПА / Н. Мизак. – Чернівці: Золоті литаври, 2002. – Кн. 3. – С. 147.

²⁵ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 36556. – Арк. 42–43.

²⁶ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 7. – Арк. 223.

²⁷ Там само. – Т. 6. – Арк. 215.

²⁸ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 7. – Арк. 248; Оп. 60 (1953). – Спр. 3. – Т. 5. – Арк. 150–151; Оп. 28 (1960). – Т. 16. – Арк. 136–138; Т. 17. – Арк. 14–15; Останній бункер // Вісник музею Степана Бандери. – 1997. – № 1. – Грудень. – С. 6; *Лесів С.* Заходи по ліквідації провідника ОУН Карпатського краю – “Єфрема” / С. Лесів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://museum-bandera.if.ua/main.php?mOprn=6&showItem=40> (01.01.2012); *Когут М.* Герої не вмирають... Нариси, спогади / М. Когут. – Калуш: Артєкс, 2003. – Кн. 4. – С. 24–25.

²⁹ ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 39 (1960). – Спр. 9. – Арк. 54; Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 16. – Арк. 273–275; Ф. 5. – Спр. 445. – Т. 1. – Арк. 140; Спр. 36556. – Арк. 154; *Когут М.* Повстанська доля Байрака / М. Когут. – Дрогобич: Відродження, 1999. – 48 с.; *Когут М.* Герої не вмирають... / М. Когут. – Дрогобич: Відродження, 2001. – Кн. 1. – С. 18; *Когут М.* Герої не вмирають... – Калуш: Артєкс, 2002. – Кн. 2. – С. 7–9.

його як к[райового] п[ровідника] середньої кляси. Вважаю, що з роботою буде справлятися. Зустріч з кимось із ще інших зверх[ників] була б д[уже] побажана”³⁰.

Зауважимо, що, виконуючи обов’язки провідника Дрогобицького окружного проводу ОУН, Я. Косарчин (“Байрак”) мав намір працювати у Східній Україні (схема “Орлик”), однак П. Федун не хотів втрачати фахові кадри, про що писав: “Він – того округу провідний член, що в разі потреби міг би очолити край”³¹. У тому ж листі “Полтава” зазначав, що це питання остаточно не вирішене, оскільки на той час ще не було відомо, наскільки “Байрак” буде потрібний у крайовому проводі.

На посаді крайового провідника ОУН Я. Косарчин працював всього кілька місяців, оскільки загинув 13 грудня 1951 р. у с. Сваричів Рожнятівського р-ну³². Разом з ним загинули: провідник Калуського окружного проводу ОУН Володимир Фрайт (“Жар”), повстанці “Сокіл” і Василь Сандей (“Нестор”), а також куцшовий провідник Василь Гулятич (“Горбок”) з охоронцем “Морозенком”.

Після ліквідації Степана Слободяна (“Єфрема”) із керівних кадрів Карпатського крайового проводу ОУН діяли референт СБ **Микола Твердохліб (“Грім”)**, який у цей час паралельно очолював організаційну референтуру і був заступником провідника, і референт пропаганди М. Дяченко (“Томін”). Вони й займалися організаційними питаннями. Чекисти навіть висунули припущення, що на початку 1951 р. член Проводу ОУН Петро Федун (“Север”) призначив “Грома” тимчасово виконуючим обов’язки провідника³³. Насправді ж після загибелі Я. Косарчина голова Проводу ОУН на українських землях Василь Кук (“Леміш”) призначив у травні 1952 р. відповідальним за Карпатський і Львівський край **Василя Охримовича (“Грузина”)**³⁴, що дає підстави стверджувати, що він був крайовим провідником³⁵. І лише після цього фактичним керівником Карпатського краю став “Грім”.

Микола Твердохліб (“Грім”, “Музика”, “Північ”) був останнім керівником підпілля ОУН Карпатського краю. Репресивно-каральні органи тривалий час полювали за “Громом”, мали докладну інформацію про місця його перебування. Зокрема, УМДБ Станіславівської області було відомо, що “Грім” і члени його охорони переховувалися у гірській лісистій місцевості поблизу гори Сивуля, на стику тодішніх Солотвинського, Надвірнянського та Перегінського районів Станіславівської області та Рахівської округи Закарпатської області. Вони також припускали, що “Грім” міг з’явитися на території Надвірнянського і Перегінського районів, де мав старі зв’язки і коло симпатиків.

17 травня 1954 р. на вершині гори Березовачка в с. Зелена Надвірнянського району опергрупа знайшла криївку, де переховувався М. Твердохліб, його дружина

³⁰ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 87. – Арк. 146–161.

³¹ Там само. – Арк. 84–85.

³² ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 56. – Арк. 170; Т. 66. – Арк. 213; Т. 77. – Арк. 371–376; *Когут М.* Повстанська доля Байрака / М. Когут. – Дрогобич: Відродження, 1999. – С. 28–31.

³³ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 8. – Арк. 378; Т. 7. – Арк. 248; Оп. 39 (1960). – Спр. 9. – Арк. 26.

³⁴ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 56. – Арк. 145; Ф. 5. – Спр. 445. – Т. 1. – Арк. 136.

³⁵ *Веденєєв Д.* Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів ОУН та радянських сил спецоперацій. 1945–1980-ті роки / Д. Веденєєв, Г. Биструхін. – К., 2007. – С. 384; *Содоль П.* Українська Повстанча Армія. 1943–1949: Довідник перший / П. Содоль. – Нью-Йорк: Пролог, 1994. – С. 110.

О. Герасимович і Анна Попович. “Трім” відкинув пропозицію здатися і разом із дружиною застрілився.

Організаційний референт

Першим організаційним референтом Карпатського крайового проводу ОУН був **Гудзоватий Іван** (“Дністровий”, “Петрович”), у минулому – військовий (1942–1943) та організаційний (1944) референт Станіславівського обласного проводу ОУН³⁶. Про це відомо з протоколу допиту самого Івана Гудзоватого. Чекісти, отримавши інформацію від таємного співробітника про те, що в Станіславівському міськгосподарстві працював бухгалтером під вигаданим прізвищем Івана Дмитровича Кравчука колишній підпільник Іван Гудзоватий, заарештували його. Він зізнався, що у крайовому проводі працював недовго, оскільки захворів туберкульозом і від організаційної роботи відійшов, а потім взагалі легалізувався³⁷, хоча організаційний зв’язок із “Робертом” підтримував, виконуючи окремі доручення³⁸.

За твердженням “Дністрового”, обов’язки організаційного референта крайового проводу перебрав Іван Лаврів (“Нечай”)³⁹, однак повстанських документів, які б свідчили про таке призначення, немає. У протоколі допиту Службою безпеки ОУН Василь Стебляк (“Косар”), відпоручник (представник) крайового проводу на Закарпатті у 1945–1946 р., на питання про організаційного референта сказав, що його не знає⁴⁰. Враховуючи, що В. Стебляк був не тільки близьким родичем Івана Лаврива, але його найближчим співробітником, а в протоколі називає всі його посади з періоду німецької окупації, то питання призначення “Нечая” на пост організаційного референта крайового проводу ОУН Карпатського краю досі не з’ясоване.

На жаль, немає і офіційних документів підпілля про призначення нового організаційного референта. Точно відомо, що у 1945 р. на цей пост призначено колишнього Дрогобицького окружного провідника **Зиновія Тершаковця** (“Федора”). Про це говорив Василь Чижевський: “Майже весь склад Станіславівського обласного проводу ОУН перейшов у Карпатський крайовий провід ОУН. Із інших обласних проводів ОУН до складу останнього ввійшов тільки провідник Дрогобицького обласного проводу ОУН – “Федір” як заступник провідника Карпатського крайового проводу ОУН”⁴¹. Але точна дата переходу “Федора” на цю посаду невідома. Як засвідчує Євген Пришляк, що був призначений у вересні 1945 р. окружним референтом СБ Дрогобищини, “Федір” на той час ще був окружним провідником⁴². Станом на осінь 1945 р. Ірина СавицькаКозак (“Бистра”) також

³⁶ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67448. – Т. 1. – Арк. 120, 140, 161–162, 169–170.

³⁷ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 7. – Арк. 215–216; Оп. 28 (1960). – Т. 16. – Арк. 247.

³⁸ Лесів С. Референт ОУН “Дністровий” / С. Лесів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: URL: <http://museum-bandera.if.ua/main.php?m0prtm=6&showItem=13> (02.08.2011).

³⁹ Там само.

⁴⁰ ЦДАВОВ України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 226. – Арк. 123.

⁴¹ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 2. – Арк. 5.

⁴² ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67417. – Т. 1. – Арк. 120; Т. 3. – Арк. 204.

називає “Федора” окружним провідником⁴³. У некролозі З. Тершаковця, виданому Львівським краєм і ВО “Буг” у 1949 р., його перехід на посаду організаційного референта Карпатського крайового проводу означений кінцем 1945 р.⁴⁴ У документах МДБ Дрогобицької області вказано, що “Федір” перебував на посаді окружного провідника до серпня 1945 р., коли його замінив “Нечай”⁴⁵. В одному з документів щодо ліквідації І. Лаврива зазначено, що провідником Дрогобицького окружного проводу ОУН він став восени 1945 р.⁴⁶, в іншому – у жовтні 1945 р.⁴⁷ Натомість у документах МДБ Станиславівської області зафіксовано, що З. Тершаковець перебував на посту провідника Дрогобицької округи у першій половині 1945 р., після чого виконував обов’язки організаційного референта Карпатського краю⁴⁸. Отже, призначили його на цей пост не раніше травня і не пізніше грудня 1945 р. Зокрема, Володимир Мороз вважає, що це сталося у вересні–жовтні 1945 р.⁴⁹ Як організаційний референт крайового проводу ОУН “Федір” у 1946 р. користувався цифровими псевдами “801”, “811”, “116”⁵⁰.

На початку 1946 р. у Львівському краї ОУН виникла серйозна кадрова проблема, загинуло практично все керівництво. З метою підсилити склад проводу З. Тершаковця у липні 1946 р. призначають провідником Львівського крайового проводу ОУН⁵¹. Зокрема, Роман Шухевич (“Чумак”) у листі до провідника Карпатського крайового проводу ОУН Ярослава Мельника (“Роберта”) писав про те, що забирає з його терену “Федора” і просить “Роберта” повідомити про це З. Тершаковця⁵².

Новим організаційним референтом був призначений **Микола Твердохліб (“Трім”)**⁵³, який перебував на цьому посту до призначення крайовим референтом СБ у червні 1949 р. Через брак інформації репресивно-каральні органи ще у листопаді 1949 р. писали про нього як про організаційного референта⁵⁴.

На червневій нараді 1949 р., яку проводив П. Федун (“Север”), відбулися кадрові ротації, зумовлені втратами чільних провідників (В. Лівий (“Йордан”), В. Сидор (“Шелест”). Миколу Твердохліба переводять на посаду референта СБ Карпатського крайового проводу ОУН, а організаційним референтом призначають колишнього провідника Станиславівського окружного проводу **Петра Федюшку**

⁴³ Дем’ян Г. Генерал УПА Олекса Гасин-“Лицар” / Г. Дем’ян. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2003. – С. 159.

⁴⁴ Мороз В. Повідомлення про смерть Зиновія Тершаковця / В. Мороз // Український визвольний рух. – Львів, 2005. – Зб. 4: Боротьба народів Центрально-Східної Європи проти тоталітарних режимів у ХХ ст. – С. 33; ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 47. – Арк. 83.

⁴⁵ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 77. – Арк. 131, 133.

⁴⁶ ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 6. – Спр. 203. – Арк. 205.

⁴⁷ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 60. – Спр. 16. – Арк. 2.

⁴⁸ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 56. – Арк. 131, 133.

⁴⁹ Мороз В. Зиновій Тершаковець-“Федір”... – С. 25.

⁵⁰ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 1. – Арк. 365; Ф. 65. – С. 7443. – Арк. 233.

⁵¹ Мороз В. Зиновій Тершаковець-“Федір”... – С. 26–27; ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 47. – Арк. 83.

⁵² ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 3. – Арк. 305.

⁵³ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67448. – Т. 1. – Арк. 37, 80; Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 2. – Арк. 22; Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 5. – Арк. 24, 270.

⁵⁴ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 36556. – Арк. 43; Ф. 2-Н. – Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 6. – Арк. 214; Оп. 28 (1960). – Т. 12. – Арк. 76.

(“Готура”, “Брюса”)⁵⁵. Про людські та професійні якості “Брюса” у щоденнику П. Федуна (“Полтави”) читаємо: “Добрий організатор, ідейний, чесний, моральний, любить працювати, солідний у виконанні обов’язків, терен знає дещо замало, у інших справах дуже тактовний, ... не захоплює своєю присутністю людей до праці...”⁵⁶. Проте нові обов’язки він виконував недовго, бо загинув 16 вересня 1949 р. на схилі гори Рипна Надвірнянського району Івано-Франківської області⁵⁷.

Останнім організаційним референтом у липні 1950 р. був призначений колишній провідник Коломийської і Буковинської округ **Василь Савчак (“Сталь”)**⁵⁸. Товариші по зброї дуже високо оцінювали його організаційні та інтелектуальні здібності: “Сталь” всесторонньо і політично розвинутий, дуже енергійний і діловий, у вирішенні питань націоналістичної діяльності підпілля ОУН принциповий і рішучий, великий конспіратор і досвідчений підпільник. Серед членів підпілля користується великим авторитетом. За характером дуже строгий. “Сталь” повністю сформована особистість. Добре знає історію України, а також історію народів СРСР та інших європейських держав, яку трактує із націоналістичних поглядів, багато читав націоналістичної літератури. Читав і твори радянських письменників, твори Леніна “Що робити?”, “Крок вперед, два кроки назад” та інші, біографію Леніна і Сталіна, раніше вивчав “Капітал” Маркса. Під час зимівлі в цьому році детально вивчав “Короткий курс ВКП(б)” і Конституцію СРСР, щодо змісту яких ми багато дискутували. В доказах і судженнях “Сталь” володіє хорошою логікою, критичний у своїх поглядах на факти”⁵⁹. Загинув В. Савчак наприкінці жовтня 1950 р.

Референт пропаганди

Точну дату створення осередку пропаганди Карпатського крайового проводу ОУН назвати важко. Зважаючи на призначення М. Твердохліба військовим референтом (13 грудня 1944 р.), першим референтом пропаганди був, очевидно, Микола Никифорчин (“Дубенко”)⁶⁰, який очолював обласний осередок пропаганди до 20 березня 1945 р., коли передав обов’язки керівника пропаганди **Володимирові Тодорюку (“Турові”)**⁶¹.

Проте ймовірніше, що реорганізація обласного осередку пропаганди в крайовий завершилася тільки в березні 1945 р. Кадровий склад осередку окреслив на допиті референт пропаганди “Тур” і разом з ним “Дубенко”, я – “Всеволод”, “Гомін”, “Віра” і “Марта”, і політвиховник УПА “Єфрем”, який входив також у склад референтури пропаганди, господарчий референт “Микола”, письменник “Руслан”

⁵⁵ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 36556. – Арк. 42–43.

⁵⁶ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 398. – Т. 13. – Арк. 152–152 зв.

⁵⁷ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 59 (1953). – Спр. 7. – Т. 2. – Арк. 147–148.

⁵⁸ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 47. – Арк. 344; Спр. 398. – Т. 13. – Арк. 150 зв.; Ф. 2-Н. – Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 7. – Арк. 250; Ф. 5. – Спр. 67443. – Т. 2. – Арк. 182.

⁵⁹ ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 58 (1953). – Спр. 1. – Т. 1. – Арк. 95; Оп. 60 (1953). – Спр. 14. – Арк. 108.

⁶⁰ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 59 (1953). – Спр. 6. – Т. 4. – Арк. 164; Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 9. – Арк. 39.

⁶¹ Літопис УПА. – Торонто, 1989. – Т. 4: Чорний ліс: видання команди Станіславівського тактичного відтинка УПА (1947–1950 роки). – Кн. 2. – С. 93–94; Ф. 6. – Спр. 72362фп. – Арк. 29; ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 1. – Арк. 327.

і до десяти бійців. ... Я хочу доповнити, що до складу референтури пропаганди крайового проводу ОУН входив “Директор”, він же “Карась”⁶².

В. Тодорюк на посаді референта пропаганди довго не перебував, оскільки у травні 1945 р. його запідозрили у зраді. Розстріляв В. Тодорюка крайовий референт СБ Володимир Лівий (“Митар”). Організаційний референт Проводу ОУН Роман Кравчук-“Максим” у листі (літо 1945 р.) до Я. Мельника висловлював обурення і наголошував на тому, що “Митар” повинен відповісти перед організаційним судом за перевищення повноважень⁶³. Референтом пропаганди у травні 1945 р. призначили **Петра Федуна (“Севера”, “Полтаву”)**⁶⁴. Перебування його на посаді підтверджує підпис “Север” на листі референта пропаганди крайового проводу ОУН Карпатського краю, датованого 9 червня 1945 р., та низка інших документів⁶⁵. На цій посаді він перебував до середини липня 1945 р. Причиною відкликання П. Федуна до референтури пропаганди Проводу ОУН стало викриття органами НКВС у червні 1945 р. працівників осередку пропаганди Проводу ОУН на чолі із Петром Дужим, що значно ослабило цю структуру. Відтоді П. Федун перейшов працювати у склад референтури пропаганди Проводу ОУН⁶⁶. Про термінове відкликання П. Федуна (“Волянський”) до політичного референта Проводу ОУН Дмитра Маївського (“Зруба”) йшлося у листі Романа Кравчука-“Максима” до Я. Мельника. Причому наголошено на важливості та відповідальності цієї справи⁶⁷.

Наступником “Севера” у липні 1945 р. був призначений **Омелян Кочій (“Черлян”, “Левко”)**⁶⁸. Збереглася записка до референта пропаганди Дрогобицького окружного проводу ОУН Олександра Андрусейка (“Аркадія”) за підписом “Черлян” від 25 липня 1945 р.: “З доручення провідника Роберта я почав виконувати обов’язки, які досі сповняв д. Север”⁶⁹. Цікаві відомості про “Левка”, “Черляна” подав заарештований Степан Костирко, який, зокрема, відзначав, що О. Кочій переховувався біля с. Ясень Рожнятівського району і давав йому таку характеристику: “...уродженець з Коломийщини, років 29–30, середнього зросту, худорлявий, лице видовжене, шатен, ходить у військовій формі, на озброєнні має автомат “ППС” і пістолет “ТТ”, а також носить із собою фотоапарат невеликого розміру. Має дружину і дитину, які проживають легально в м. Станіславів. “Черлян” по натурі веселий, любить співати пісні, в організації перебуває з 1932 року, нічим себе не скомпрометував”⁷⁰. На цій посаді О. Кочій

⁶² Іщук О. Ярослав Богдан-“Всеволод Рамзенко” / О. Іщук, Н. Ніколаєва. – Торонто; Львів: Видавництво “Літопис УПА”, 2011. – С. 18; ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 36556. – Арк. 36–37; ЦДАВОВ України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 226. – Арк. 123.

⁶³ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. 9079. – Т. 52. – Арк. 218–219.

⁶⁴ Кук В. Постій Проводу ОУН у селі Бишках (1943–1945 рр.) / В. Кук // Воля і батьківщина. – 1998. – № 4. – С. 40; Кук В. Генерал-хорунжий Роман Шухевич. Головний Командир Української Повстанської Армії / В. Кук. – Львів, Видавництво: “Мс”, 2005. – 88 с.

⁶⁵ ЦДАВОВ України. – Ф. 3836. – Оп. 1. – Спр. 67. – Арк. 58, 68, 184–184 зв.

⁶⁶ Федун Петро-“Полтава”. Концепція Самостійної України / [упор. і відп. ред. М. Романюк]. – Львів, 2008. – Т. 1: Твори. – С. 11.

⁶⁷ ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. 9079. – Т. 52. – Арк. 217.

⁶⁸ ЦДАВОВ України. – Ф. 3836. – Оп. 1. – Спр. 67. – Арк. 189, 196, 259; ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 36556. – Арк. 37.

⁶⁹ ЦДАВОВ України. – Ф. 3836. – Оп. 1. – Спр. 67. – Арк. 129.

⁷⁰ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 1. – Арк. 37, 169, 220–221.

працював до липня 1946 р. і був переведений на посаду заступника референта пропаганди крайового проводу⁷¹.

Після “Черляна” керівником референтури пропаганди у липні 1946 р. Я. Мельник (“Роберт”) призначив **Степана Слободяна (“Єфрема”, “Клима”)**⁷², який до цього працював заступником керівника крайового осередку пропаганди і політвиховником ВО 4 “Говерля”.

Степан Слободян виконував обов’язки референта пропаганди до червня 1949 р., коли його призначили крайовим провідником⁷³. Ще деякий час він продовжував виконувати функції референта пропаганди, доки на цю посаду не призначено керівника друкованих видань крайового проводу **Михайла Дяченка (“Томона”, “Марка Боєслава”, “Славобора”)**⁷⁴. На жаль, не вдалося відшукати підпільні документи, які б засвідчували час вступу на посаду “Томона”. Збереглися його особисті щоденники, в яких він розповідає про свою діяльність референта пропаганди. Перші записи у щоденнику зроблені у 1950 р., отже, на посаду він міг вступити наприкінці 1949 р. або на початку 1950 р.

П. Федун (“Полтава”) зазначав: “Гомін зимою передав обов’язки Дунаєві ... Від весни 47 до весни 49 як делегат КОП очолював пропаганду в 22 (Станиславівська округа – В. І.)”⁷⁵. Характеризуючи М. Дяченка, він у листі до Р. Кравчука (“Петра”) писав про те, що той не зовсім відповідає посаді референта пропаганди Карпатського крайового проводу ОУН⁷⁶. Основними місцями переховування Михайла Дяченка була територія тодішніх Галицького і Станиславівського районів Станиславівської області⁷⁷.

На посаді крайового референта пропаганди Михайло Дяченко (“Гомін”) працював аж до загибелі 22 лютого 1952 р. в урочищі Хубена біля с. Дзвиняч Богородчанського району Івано-Франківської області⁷⁸. Він був одним із останніх керівників такого рангу, після його смерті нового керівника референтури пропаганди вже не призначали.

⁷¹ Там само. – Арк. 37; Спр. 2. – Арк. 36; Оп. 28 (1960). – Т. 6. – Арк. 252; Ф. 5. – Спр. 67448. – Т. 2. – Арк. 127.

⁷² ЦДАВОВ України. – Ф. 3836. – Оп. 1. – Спр. 67. – Арк. 69; ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 9. – Арк. 39; Ф. 5. – Спр. 36556. – Арк. 38; Спр. 67448. – Т. 1. – Арк. 37, 91–92; Ф. 2-Н. – Оп. 59 (1953). – Спр. 6. – Т. 4. – Арк. 164; Оп. 93 (1954). – Спр. 1. – Арк. 352, 384–385; Спр. 2. – Арк. 36; Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 5. – Арк. 25, 131; Ф. 6. – Спр. 75196-ФП. – Арк. 38–39; Ф. 65. – С. 7443. – Арк. 233.

⁷³ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 36556. – Арк. 43; Ф. 2-Н. – Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 5. – Арк. 269.

⁷⁴ *Содоль П.* Українська Повстанча Армія. 1943–1949: Довідник перший / П. Содоль. – Нью-Йорк: Пролог, 1994. – С. 82–83; *Когут М.* Герої не вмирають... / М. Когут. – Калуш: Артєкс, 2002. – Кн. 2. – С. 22; *Когут М.* Герої не вмирають... Нариси, спогади / М. Когут. – Калуш: Артєкс, 2003. – Кн. 4. – С. 42–44.

⁷⁵ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 398. – Т. 13. – Арк. 152–152 зв.

⁷⁶ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 87. – Арк. 146–161.

⁷⁷ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 1. – Арк. 36, 40; Спр. 2. – Арк. 36.

⁷⁸ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 8. – Арк. 108; Оп. 39 (1960). – Спр. 9. – Арк. 26; Оп. 28 (1960). – Т. 20. – Арк. 95–96, 98–99.

Референт СБ

Першим референтом СБ Карпатського краю став **Володимир Лівий** (“Йордан”)⁷⁹. Степан Костирко подав опис зовнішності В. Лівого: “...носить гімнастерку військового зразка і пілотку, озброєний автоматом “ППС” і пістолетом “Вальтер”. Має дружину і дитину, які спочатку перебували із ним, а згодом легально проживали десь на Коломийщині чи Буковині. ... “Йордан” спокійного характеру, в організації себе нічим не скомпрометував, велику частину часу переходується в Коломийщині на Станіславщині чи в Буковині”⁸⁰.

У документах репресивно-каральних органів зазначено, що В. Лівий (“Митар”) протягом 1945–1948 рр. переховувався в лісових масивах, які прилягали до г. Цапуть на стику тодішніх Яблонівського і Яремчанського районів Івано-Франківської області, і Ключівському лісовому масиві між селами Слобода Рунгури, Ключів Коломийського району та Нижній Березів Косівського району, а пізніше, у березні 1947 р. переховувався у криївках тодішніх Жаб’ївського, Яремчанського і Яблонівського районів Станіславської області⁸¹.

На цій посаді В. Лівий працював аж до загибелі 5 грудня 1948 р. у с. Топільське Рожнятівського району. Разом із ним загинула також дружина Дарія Цимбаліста (“Оля”), яка працювала машиністкою референтури СБ крайового проводу.

Після смерті Володимира Лівого його функції виконував заступник Богдан Яцків (“Денис”, “Софрон”)⁸², який загинув 6 березня 1949 р. у с. Сваричів Рожнятівського району.

Новим референтом СБ у червні 1949 р. став **Микола Твердохліб** (“Грім”, “Музика”, “311”, “401”)⁸³. У 1948 р. – на початку 1950 р. він із своєю охороною базувався у с. Боднарів Калуського району, Майдан Тисменицького району, Гута Богородчанського району і прилеглих лісових масивах⁸⁴. Взимку 1950–1951 рр. “Грім” перебував у потоці Прилуки біля хутора Зелениця Надвірнянського району у криївці референта СБ Надвірнянського надрайонного проводу ОУН Луки Гринішака (“Довбуша”)⁸⁵. Посаду референта СБ Микола Твердохліб обіймав аж до загибелі у травні 1954 р.

⁷⁹ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67448. – Т. 1. – Арк. 37; Ф. 6. – Спр. 72362фп. – Арк. 29; Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 9. – Арк. 39; Ф. 2-Н. – Оп. 59 (1953). – Спр. 6. – Т. 4. – Арк. 164; Оп. 93 (1954). – Спр. 1. – Арк. 80, 114–115; Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 5. – Арк. 131; Оп. 56 (1953). – Спр. 6. – Т. 1. – Арк. 90; Ф. 65. – С. 7443. – Арк. 232; Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 1. – Арк. 327; ЦДАВОВ України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 226. – Арк. 123; *Содоль П.* Українська Повстанча Армія. 1943–1949: Довідник перший / П. Содоль. – Нью-Йорк: Пролог, 1994. – С. 96–98.

⁸⁰ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 1. – Арк. 220.

⁸¹ Там само. – Арк. 35, 400.

⁸² *Марчук І.* Ліквідація радянськими карально-репресивними органами Карпатського крайового проводу ОУН (1945–1954) / І. Марчук // Український націоналізм: історія та ідеї / [ред. О. Баган]. – Дрогобич: Посвіт, 2009. – Вип. 1. – С. 54, 60.

⁸³ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 7. – Арк. 8; Ф. 5. – Спр. 36556. – Арк. 42–43.

⁸⁴ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 7. – Арк. 221–225.

⁸⁵ Там само. – Т. 8. – Арк. 243–244.

Господарчий референт

Першим і єдиним господарчим референтом у крайовому проводі ОУН Карпатського краю був **Омелян Кочій** (“Левко”)⁸⁶. До цього він працював фінансовим референтом Станіславівського обласного проводу ОУН, а після реорганізації очолював господарчу референтуру крайового проводу. На цій посаді О. Кочій працював до липня 1945 р. Саме у цей час керівника референтури пропаганди крайового проводу “Севера” переводять на відповідну посаду у Провід ОУН, а О. Кочія призначають замість нього⁸⁷.

Згодом на рівні крайового проводу господарчих референтів не призначали. В округних і надрайонних проводах господарчі референти діяли до 1947 р. Така ситуація була зумовлена тим, що у зв’язку з розформуванням великих відділів УПА відпала потреба у значному фінансово-господарському забезпеченні. Зважаючи на брак кваліфікованих кадрів, працівників господарчих референтур переведено на інші ділянки.

Військовий референт

Пост військового референта займав від часу створення Карпатського краю 13 грудня 1944 р. командир воєнної округи УПА “Говерля” **Микола Твердохліб** (“Грім”), який на цьому посту діяв ще з травня того ж року⁸⁸. Ці обов’язки він виконував аж до смерті. До речі, чекісти помилково вважали, що вбили його 18 лютого 1947 р.⁸⁹

Акцентуємо на тому, що М. Твердохліб виконував обов’язки військового референта, а також організаційного референта (1947–1949), референта СБ (1949–1954) та крайового провідника (весна–літо 1947 р.; 1953–1954 рр.).

Керівники крайового проводу ОУН Карпатського краю 1945–1954 рр.

Провідник	Організаційний референт	Референт пропаганди	Референт СБ	Господарчий референт	Військовий референт
Мельник Ярослав (“Роберт”) (03.1945 – 11.1946)	Гудзоватий Іван (“Дністровий”) (03–04.1945)	Тодорюк Володимир (“Тур”) (03–05.1945)	Лівий Володимир (“Митар”, “Роман”) (03.1945 – 12.1948)	Кочій Омелян (“Левко”) (03–07.1945)	Твердохліб Микола (“Грім”) (03.1945 – 05.1954)

⁸⁶ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 1. – Арк. 39; Ф. 5. – Спр. 36556. – Арк. 35; Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 226. – Арк. 123.

⁸⁷ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 36556. – Арк. 37.

⁸⁸ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 2. – Арк. 36; Оп. 56 (1953). – Спр. 6. – Т. 1. – Арк. 90; Оп. 59 (1953). – Спр. 6. – Т. 4. – Арк. 164; Оп. 98 (1954). – Спр. 13. – Т. 1. – Арк. 37; Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 9. – Арк. 39; Ф. 5. – Спр. 67448. – Т. 1. – Арк. 124; Ф. 65. – С. 7443. – Арк. 233; “Грім” – полковник УПА Микола Твердохліб. Спогади і матеріали / [упор. Р. Грицьків]. – Торонто; Львів: Літопис УПА, 2008. – Кн. 5. – 128 с.

⁸⁹ ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 1. – Арк. 35, 47.

Твердохліб Микола ("Грім") (весна-літо 1947)	Тершаковець Зиновій ("Федір") (09-10.1945 – 07.1946)	Федун Петро ("Север") (05-07.1945)	Твердохліб Микола ("Грім") (06.1949 – 05.1954)		
Сидор Василь ("Шелест") (літо 1947 – 04.1949)	Твердохліб Микола ("Грім") (1947 – 06.1949)	Кочій Омелян ("Левко", "Черлян") (07.1945 – 07.1946)			
Слободян Степан ("Клим", "Єфрем") (06.1949 – 11.1950)	Федюшка Петро ("Готур", "Брюс") (06-09.1949)	Слободян Степан ("Єфрем", "Клим") (1946 – 06.1949)			
Косарчин Ярослав ("Байрак") (літо 1951 – 12.1951)	Савчак Василь ("Сталь") (07 – 10.1950)	Дяченко Михайло ("Гомін") (1950 – 02.1952)			
Твердохліб Микола ("Грім") (1952 – 05.1954)					

Vasyl Ilnytsky. Personal assets of the OUN Carpathian region (1945–1954)

This pioneering article, based on the little- and unknown archival documents, discusses personnel assets of the Organization of Ukrainian Nationalists. It highlights the stuffing of the organization's higher echelon. It proves that despite the underground conditions and permanent human casualties among the executives, OUN worked hard and successfully to fill in the vacant positions without lowering the level of the requirements.

Key words: underground, staffing, Executive Office, leader, OUN's Carpathian region leadership, district, education level.

Васи́лий Ильни́цкий. Кадровый состав краевого провода ОУН Карпатского края (1945–1954)

В статье впервые на основе неизвестных и малоизвестных архивных документов и материалов выясняется кадровый состав Карпатского краевого провода Организации украинских националистов. Доказано, что из-за постоянных потерь среди руководящего состава подполье пыталось заполнять вакантные должности, причем их качественный уровень оставался высоким.

Ключевые слова: подполье, кадровый состав, референтура, проводник, Карпатский краевой провод ОУН, окрестности, образовательный уровень.